

Rotonda ortodoxă din secolul X descoperită la Alba Iulia și acoperită la loc

de Conf. univ. dr. George V Grigore

În anul 2011, un grup de arheologi au descoperit la Alba Iulia, în fața Catedralei Romano-Catolice (monument aflat în zona interioară a Cetății Vauban), ruinele ce ce poate fi prima Biserică Ortodoxă din România, sau chiar a primei Biserici Ortodoxe din spațiul Est – European. „În aprilie 2011, în fața Catedralei Romano-Catolice din Alba Iulia a fost descoperită o absidă despre care s-a spus că ar fi o biserică din secolul X.” Declarația a fost făcută de dr. Daniela Marcu Istrate, conducătorul cercetărilor arheologice. Absida bisericii descoperite avea ziduri groase de 1,1-1,2 m: „... extrem de mult pentru o biserică medievală timpurie. Biserica avea dimensiuni mari, chiar foarte mari. Avea o elevație (înălțime) impresionantă, fiindcă pentru o elevație mai mică erau suficiente ziduri de 70-80 cm. (...) Bănuim că aceasta poate fi biserica construită de principele Gyula, care l-a adus pe episcopul Hierotheus la întoarcerea de la Constantinopol, unde fusese creștinat. Sunt multe discuții dacă Hierotheus a fost la Alba Iulia sau dacă a fost în regiunile de dincolo de Tisa. O parte importantă din specialiști consideră că, totuși, aici a fost acest sediu și sperăm peste câteva luni să putem argumenta și tranșa acest fapt istoric, în sensul că aceasta este biserica lui Hierotheus, databilă deci la jumătatea sec. X”, a mai declarat Daniela Marcu-Istrate în conferința susținută în luna aprilie 2011. „Contextul stratigrafic al descoperirii ne-a determinat să afirmăm că biserica a fost construită în intervalul cuprins între mijlocul secolului X (anul 950) și anul 1.050; posibil este o ctitorie a principelui Gyula, creștinat la Constantinopol. Nava bisericii este un pătrat, iar în zona

centrala se află fundațiile a 4 stâlpi care susțineau o cupola, poate un mic turn. Acest plan în formă de cruce greacă înscrisă este specific arhitecturii bizantine”, se arată într-un comunicat al Arhiepiscopiei Romano-Catolice de la Alba Iulia. „Lucrările arheologice din fața Catedralei Romano-Catolice sunt foarte importante, dacă ne gândim că din sec. VI până în a doua jumătate a sec. X nu sunt urme ale creștinismului: sunt câteva sute de ani de gol în ceea ce privește informațiile istorice, arheologice. Cercetările de la biserica lui Gyula se vor încheia în 13 august 2011, ruina bisericii urmând a fi acoperită și marcată la suprafața terenului.” (...) „A fost descoperită cea mai veche biserică creștină din Transilvania, veche de peste 1.000 de ani. Arheologii au descoperit, în interiorul cetății Alba Iulia, ruinele celei mai vechi biserici creștine din Transilvania și câteva sute de morminte din perioada medievală. Coordonatorul lucrărilor de cercetare, arheologul Daniela Marcu Istrate, a declarat, vineri, că zidurile bisericii au fost descoperite în timpul unor lucrări de reabilitare a infrastructurii și a rețelelor de apă și canalizare din interiorul cetății din Alba Iulia”, informează Antena 3. „Cu această ocazie, arheologii au descoperit zidurile unei biserici creștine și, după cercetarea întregii ruine, au stabilit că aceasta este cea mai veche biserică creștină din Transilvania, de tradiție bizantină, construită în jurul anului 1000. În aceeași zonă au fost descoperite și 400 de morminte din perioada medievală, iar scheletele din interiorul acestora vor fi cercetate la Institutul de Antropologie al Academiei Române, după care vor fi reînhumate. Este o clădire sub influența arhitecturii bizantine și va reprezenta un element important în descifrarea prezenței Bizanțului în teritoriile de la nordul Dunării”, a mai spus Daniela Marcu Istrate. Părerile specialiștilor în arheologie va fi un tranșantă legat de excepționala descoperire făcută. „Arheologul Daniela Marcu Istrate a declarat (...), într-o conferință de presă, că ruinele au fost descoperite în fața Catedralei romano-catolice din Alba Iulia în timpul unor lucrări de reabilitare a zonei interioare a Cetății Vauban. Ea a adăugat că ruinele aparțin unei biserici

medievale timpurii care ar putea fi cel mai vechi lăcaș creștin din Transilvania și în care ar fi slujit episcopul Hierotheus, care a avut misiunea de a creștina populația din această zonă, în jurul anului 950. ”Înaltpreasfințitul Părinte Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei a declarat pentru Trinitas TV: „Această descoperire extraordinară confirmă existența și continuitatea poporului român pe aceste meleaguri. De asemenea, confirmă existența unei vieți bisericești organizate, legate de Constantinopol, datorită importanței istorice, economice și strategice a acestui oraș amplasat în bazinul mijlociu al Mureșului. Arheologii cred că biserica de secol X a fost cel mai probabil reședința episcopului Hierotheus, adus la Alba Iulia din Bizanț, pentru a creștina populația de aici. Din punctul de vedere al specialiștilor, aceasta este cea mai spectaculoasă descoperire a unor vestigii de Ev Mediu realizată în Cetate în ultimul secol.”

Însă pentru a nu deranja prea tare părerea unor concetățenii de-ai noștri, se începe imediat și dezinformarea publicului, practic încercându-se să se distragă atenția de la ruinele descoperite. „Potrivit sursei citate, arheologii nu au reușit încă să stabilească cu exactitate vechimea bisericii, însă bănuiesc că biserica ar putea fi cea construită de principele Gyula, creștinat la Constantinopol și întors în această zonă cu episcopul Hierotheus, dar nu exclud nici varianta ca lăcașul de cult să fi fost ctitorit în jurul anului 1000 de regele Sfântul Ștefan. (...) „Putem spune, deși nu am cercetat-o în întregime, că este un monument istoric de o valoare excepțională“, a afirmat din nou Daniela Marcu Istrate. Interesant este faptul că dacă inițial, arheologii care au lucrat la descoperirea ruinelor au afirmat, în mod concret, că ruinele sunt vestigii ale unei biserici creștin - ortodoxe, fondată de către principele Iuliu cel Bătran și Episcopul Hierotheus, ulterior și-au retras afirmațiile, pentru a lansa ipoteza că este „posibil” ca biserica să fi fost ctitorită de regele Ștefan cel Sfânt al Ungariei (de ce nu de sfinții migratori?). Și pentru a încheie controversa, deși promiseseră că „...în perioada următoare vor continua lucrările de cercetare a zonei și în urma acestora specialiștii în Evul Mediu vor reuși să adune mai

multe informații despre ruinele descoperite”, arheologii au încheiat săpăturile (le-au oprit), ruinele au fost acoperite cu pământ, iar pământul însămânțat cu gazon verde. Așa ca Dumnezeu să conserve pe mai departe descoperirea de acolo. Chiar pe acel loc nu există nici măcar o plăcuță care să indice faptul că sub gazonul pe care stai să privești catedrala romano-catolică este îngropată una din dovezile istorice ale identității, existenței și continuității poporului român în Transilvania și în toată Țara Românească. Iar la doi pași defilează garda austro-ungară, adică forța de ocupație a Ardealului, zice-se pentru bucuria turiștilor. Cine oare este interesat ca această dovadă să fie trecută sub tăcere? Culmea este că despre existența unei biserici ortodoxe îngropate în fața bisericii romano-catolice din Alba Iulia se știa cel puțin încă din anii 1960 – 1970, dar și atunci „puterea ierbii” își spusese cuvântul. Cercetătorul Radu Heitel, care a efectuat între anii 1960 – 1980 săpături în Cetatea Vauban, avea să-și publice rezultatele descoperirilor arheologice în anul 1981 în revista „*Materiale și Cercetări Arheologice, XV*”, editată de Muzeul Județean Brașov. În articolul „*Săpături arheologice din așezarea de la Alba Iulia*”, Radu Heitel scrie foarte clar despre existența unei biserici ortodoxe amplasată în fața Bisericii Romano-Catolice: „.....*din a doua jumătate a secolului al IX-lea existând și monumentul ecleziastic de origine bizantină identificat ca atare de noi și cunoscut în urma publicațiilor noastre sub numele de rotonda de la Alba Iulia*”, prezentând spre lămurire și o schiță cu amplasamentul acesteia. Se observă foarte clar poziționarea Bisericii Ortodoxe, după schița lui Radu Heitel, pe terenul din fața Bisericii Romano-Catolice, locul celebrei descoperiri din 2011. Radu Heitel menționează în scrierea sa că această biserică ortodoxă ar fi fost demolată undeva pe la sfârșitul secolului al XII-lea, datorită construirii noilor lăcașuri de cult romano-catolice. Interesant este faptul că această descoperire a lui Radu Heitel a fost cunoscută și dezbătută de către specialiști încă din anii '80. Alexandru Madgearu, într-un articol intitulat „*Misiunea episcopului Hierotheos în contextul diplomatiei bizantine*”, scrie

foarte bine documentat despre această descoperire: „Alt argument invocat pentru teoria amplasării în Transilvania este *rotonda* descoperită sub actuala catedrală catolică de la Alba Iulia. Autorul săpăturilor, Radu Heitel, urmat de alți arheologi și istorici (R. Theodorescu, M. Rusu, G. Petrov, H. Ciugudean) a legat acest monument de instalarea lui Hierotheus în cetatea condusă de Gyula. Să nu uităm că Rotondele (altarele rotunde) erau formele arhitecturale promovate de către geto – daci, începând cu forma altarelor de la Sarmisegetusa Regia acum peste 2000 de ani, cele din Insula Samotrace (Grecia), Rotonda lui Galeriu de la Salonic (Sărunga getică), etc. *„O opinie diferită a fost susținută de I. Bona, C. Balint, K. Mesterhazy, B. Kristo și P. Iambor. Ei au atribuit rotonda altui Gyula, mutat din regiunea Tisei în Transilvania după anul 971, momentul când revenirea administrației bizantine la Dunărea de jos a stimulat contactele religioase și relațiile cu imperiul.”* Este normal ca specialiștii maghiari menționați de Alexandru să conteste posibilitatea existenței unei biserici ortodoxe la Alba Iulia, iar argumentele lor să fie atât de puternice, încât însuși Alexandru Madgearu se raliază opiniei lor: *„Este posibil ca acest conducător (Gyula) să fi avut centrul de putere în locul actualului oraș Gyula (Giula) din comitatul Bekes. Cea mai veche denumire atestată este Julamonostora, care se poate referi la o mănăstire dispărută, construită în timpul misiunii lui Hierotheos. În apropiere, la Fovenyes, s-a descoperit o rotondă din secolul al XI-lea, eventual al X-lea.... Ca episcop, Hierotheos avea nevoie de o biserică, dar putea fi capela privată a conducătorului care domnea la Alba Iulia. Desigur, existența unei biserici episcopale la Alba Iulia, ridicate pe la mijlocul secolului al X-lea, nu poate fi exclusă, dar aceasta încă nu s-a descoperit.”* Iată cum ne zăpăcește dl. Madgearu: nu s-a descoperit biserica, dar există rotonda în imediata apropiere a Bisericii Romano-Catolice, Gyula ar fi avut centrul de putere în Comitatul Bekes, pe când cronicile maghiare specifică foarte clar că Gyula a fost voievod de Alba Iulia. De ce istoricii noștri acceptă teoria impusă de cercetătorii maghiari și nu numai că Gyula ar

fi fost un oarecare șef de trib maghiar, când în „*Cronica Pictată*” se scrie foarte clar că: „*Gyula cel Tânăr fusese dușmanul ungarilor din Pannonia și el nu a încetat să-i atace pe unguri*”. De ce termenul de Tourkia, folosit de către administrația bizantină este atribuit Câmpiei Pannonice, când în opera lui Constantin Porphyrogenetul, împărat bizantin între anii 913 – 959, Tourkia este regiunea străbătută de râurile Tisa, Timiș, Mureș și Criș, adică Transilvania? (cf. Alexandru Madgearu – „*Misiunea episcopului Hierotheos sub contextul diplomației bizantine*”). Unde este punctul de vedere al autorităților locale și de stat aferent acestei descoperiri epocale? În urma discuțiilor dintre oficialitățile locale din Alba Iulia și reprezentanții Bisericii Romano-Catolice s-a ajuns la concluzia, în anul 2011, că lucrările de cercetare ale vestigiilor Bisericii Ortodoxe să fie continuate, iar zona aferentă descoperirilor să fie protejată printr-o cupolă de sticlă. S-a avansat chiar și suma necesară pentru aceasta investiție: circa 3.000.000 euro. Ce s-a realizat în acest sens vedeți în fotografia făcută în primăvara anului 2013: iarba verde a învins din nou istoria, iar „Rotonda ortodoxă” a urmașilor geto – dacilor a mai fost îngropată o dată!

Bibliografie:

Corneliu Bârsan – „*Istorie furată – Cronică românească de istorie veche*” – Editura Karuna, Cluj – Napoca, 2013.

Surse: hotnews.ro; adevarul.ro; buletindecarei.ro

Absida bisericii ortodoxe („Rotonda”) de secol X descoperită la Alba Iulia

Plan fotografic al zonei descoperirii „Rotondei” ortodoxede secol X, descoperită la Alba Iulia

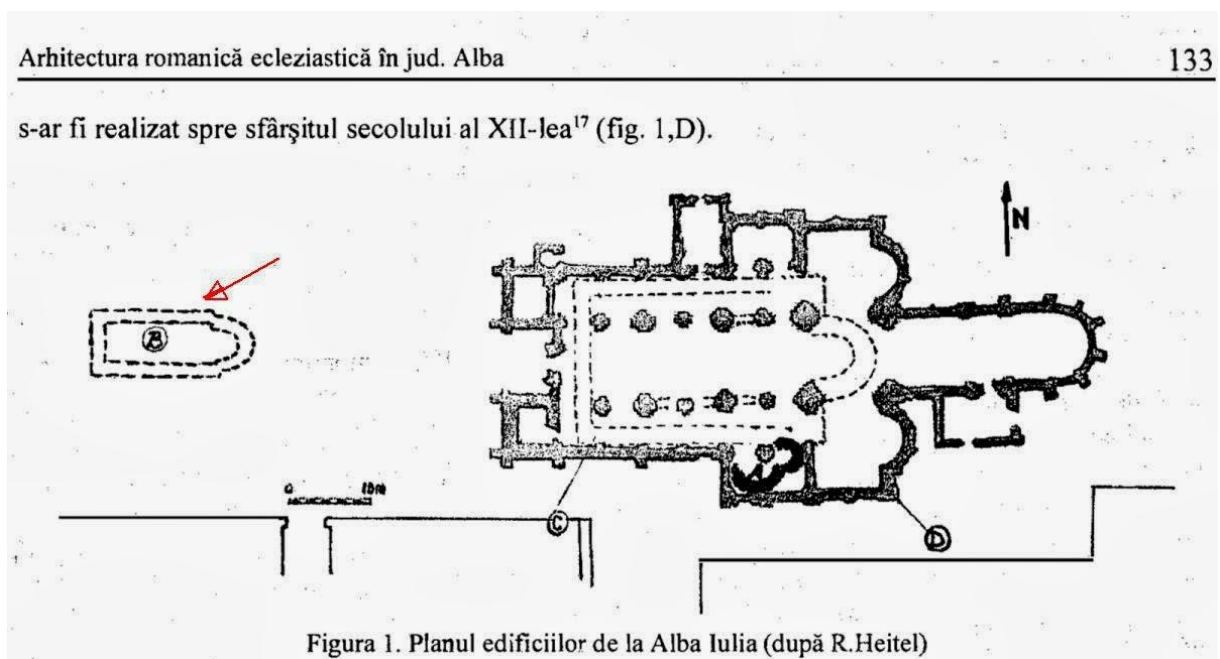
Plan fotografic al zonei descoperirii „Rotondei” ortodoxede secol X descoperită la Alba Iulia

Dimensiunea săpăturilor în ansamblu („Rotonda” ortodoxă) de secol X descoperită la Alba Iulia

Detaliuabsidă + fundații corpbiserică („Rotonda” ortodoxă) de secol X descoperită la Alba Iulia

Planul Rotondei ortodoxe din secolul X de la Alba Iulia. Rotondele erau formele arhitecturale promovate de către geto – daci, începând cu forma altarelor de la Sarmisegetusa Regia, cele din Insula Samotrace (Grecia), Rotonda lui Galeriu de la Salonic (Săruna getică), etc.

La Alba Iulia, pe locația ruinelor bisericii („Rotonda” ortodoxă din secolul X) se poate remarca frumosul gazon verde apărut în primăvara anului 2013 (Foto. Cornel Bîrsan)